

Vergaderjaar 2021–2022

20 043

Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa

BR/ nr. 130

VERSLAG VAN DE ZITTING 2022 (DERDE DEEL)

Vastgesteld 7 september 2022

1. Inleiding

Een delegatie van acht Kamerleden nam van 20 tot en met 24 juni 2022 deel aan de derde deelsessie van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (PACE) in Straatburg.¹

De delegatie bestond uit **Petra Stienen** (D66, delegatieleider), **Reina de Bruijn-Wezeman** (VVD), **Caspar van den Berg** (VVD), **Ria Oomen-Ruijten** (CDA), **Tiny Kox** (SP, PACE-president), **Margreet de Boer** (GroenLinks), **Bob van Pareren** (Fractie-Nanninga), allen Eerste Kamerleden en het Tweede Kamerlid **Agnes Mulder** (CDA).

Voor de Nederlandse delegatie stond de toespraak van Koning Willem-Alexander in de hemicycle op 23 juni centraal, inclusief zijn ontmoeting met de delegatie en het debat over de verantwoordingsplicht voor het neerhalen van vlucht MH17. De Assemblee werd geïnformeerd over de voorbereidingen van een aanstaande topconferentie van de staatshoofden en regeringsleiders van de 46 lidstaten over de rol van de Raad van Europa. Een reflectiegroep van voormalige regeringsleiders en Ministers van Buitenlandse Zaken is aan de slag en de Assemblee heeft een ad hoc commissie en een rapporteur aangesteld. Voorts vond een paneldebat plaats onder leiding van Tiny Kox, President van de Assemblee met oppositieleider uit Belarus, mevrouw Svetlana Tichanovskaja en debatten over humanitaire gevolgen van de Russische agressie tegen Oekraïne, gemelde gevallen van politieke gevangenen in de Russische Federatie, en de noodzaak om de mensenrechten en de rechtsstaat in de Noordelijke Kaukasus te herstellen.

Verder is er gesproken over de controle van online communicatie, hoe antisemitisme in Europa kan worden voorkomen en bestreden, de bestrijding van ziekten die door vaccinatie kunnen worden voorkomen en het ontrafelen van mythes over vaccins. Op de agenda stond ook een rapport over de rol van politieke partijen bij het bevorderen van diversiteit

¹ Alle aangenomen teksten van deze sessie zijn hier te vinden: <https://pace.coe.int/en/pages/session-202206>

en inclusie waarin wordt voorgesteld een nieuw handvest voor een niet-racistische samenleving te ondertekenen.

De delegatie sprak en marge van de sessie met de Permanent Vertegenwoordiger van Nederland bij de Raad van Europa, de heer Böcker. In verband met zijn aanstaande vertrek uit Straatsburg bedankte de delegatie hem voor zijn goede ontvangsten en briefings tijdens iedere plenaire vergadering in de afgelopen jaren.

2. Nederlandse interventies in plenaire debatten

De Parlementaire Assemblee heeft op 20 juni het rapport over de rol van politieke partijen bij het bevorderen van diversiteit en inclusie met een voorstel voor een nieuw handvest voor een niet-racistische samenleving behandeld. Dit rapport richt zich op de rol die politici spelen bij het voorkomen en bestrijden van haat zaaiende uitlatingen door zelf in hun eigen communicatie negatieve stereotypering, denigrerende taal, stigmatisering, zondebokken, slachtofferbeschuldiging en uitsluiting achterwege te laten. Mevrouw De Boer sprake namens haar politieke groep de *Socialists, Democrats and Greens Group* (SOC) dank uit voor dit rapport. Zoals het verslag terecht stelt, zei mevrouw de Boer, hebben we in Europa te maken met toenemende racisme en onverdraagzaamheid. Aanzetten tot haat is gericht op mensen vanwege hun etnische afkomst, culturele achtergrond, huidskleur, religie, geslacht, seksuele geaardheid of andere gronden die hen tot de ander maken. Het bijzondere van dit rapport, zo vervolgde zij, is dat het zich niet richt op de lidstaten of het Comité van Ministers, maar op onze politieke partijen, het Europees Parlement, de nationale parlementen, het maatschappelijk middenveld, en de nationale delegaties en fracties binnen de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa en dit van iedereen een inspanning vraagt. Mevrouw De Boer voegde daar aan toe dat het voor het streven naar diversiteit in vertegenwoordiging binnen de partijen op alle niveaus, werving van diverse leden en kandidaten niet voldoende is, politieke partijen zullen ook moeten zorgen voor een gastvrije en veilige omgeving binnen hun partijen.

Op 20 juni zat mevrouw Oomen-Ruijten, vicepresident van de Assemblee de plenaire vergadering voor tijdens het debat over de presidents- en parlementsverkiezingen in Servië in april 2022. Zij verving op dat moment de president van de Assemblee, de heer Kox die doorgaans de plenaire vergadering leidt.

Op 21 juni nam Ria Oomen-Ruijten deel aan het vragenuur met de secretaris-generaal van de Raad van Europa, mevrouw Pejčinović Burić. Zij vroeg de secretaris-generaal of zij bereid is de samenstelling van de reflectiegroep (over de toekomst van de Raad van Europa) onder de loep te nemen en een wijziging met reflectie aan deze vergadering voor te bereiden. Ook vroeg ze of zij de Assemblee kan verzekeren dat deze groep in de conferentie over de toekomst van Europa een strikte observatie zal hebben in de statutaire tweede pijler van de Raad, ofwel deze vergadering. Mevrouw Burić antwoordde dat zij een hooggekwalificeerde groep van zeven personen heeft geselecteerd uit de gelederen van presidenten, voormalige presidenten, voormalige eerste Ministers, voormalige vice-premiers en Ministers van Buitenlandse Zaken. Voor haar was de boodschap duidelijk: het zijn geen regeringsvertegenwoordigers, het zijn niet alleen vertegenwoordigers van hun eigen kwaliteit als mensen, die in het verleden zeer belangrijke functies hebben bekleed of bekleed en die veel ervaring hadden op het gebied van de mensenrechten, maar ook in multilateraal werk. Volgens haar is de groep evenwichtig en verwacht ze dat deze een goed resultaat kan opleveren.

De Assemblee heeft tijdens een *Joint Debate* op 22 juni drie rapporten over de gevolgen van de oorlog in Oekraïne besproken. Deze rapporten betreffen de humanitaire gevolgen en interne en externe migratie in verband met de agressie van de Russische Federatie tegen Oekraïne van de heer Fridez uit Zwitserland, de bescherming en alternatieve zorg voor niet-begeleide en gescheiden migranten- en vluchtelingenkinderen van mevrouw Mezentseva uit Oekraïne en rechtvaardigheid en veiligheid voor vrouwen in vredesverzoening van mevrouw Kravchuk uit Oekraïne. Mevrouw Stienen complimenteerde namens de *Alliance of Liberals and Democrats for Europe* (ALDE) de rapporteurs met hun rapport die de meest urgente vragen van dit moment adresseren. Zij sprak haar waardering uit voor de erkenning in het rapport van de heer Fridez van de sleutelrol die vele internationale organisaties, lokale regionale autoriteiten en het maatschappelijk middenveld hebben gespeeld bij het bieden van een waardige humanitaire reactie op de benarde situatie van het Oekraïense volk. Als mede-sponsor van een side-event over de documentaire *Shadow Game* die de beproevingen laat zien van vier jonge vluchtelingen uit onder meer Afghanistan en Syrië om veiligheid te vinden staan volgens mevrouw Stienen in het rapport van mevrouw Mezentseva goede antwoorden op de vraag hoe kinderen onderweg kunnen worden beschermd. Tot slot was mevrouw Stienen het volledig eens met de conclusie in het rapport van mevrouw Kravchuk. Vrouwen moeten aanwezig en actief zijn in alle stadia van vredesopbouw, niet alleen erkend als oorlogsslachtoffers, maar ook als actoren in de voorhoede van onder meer vredeshandhaving, defensie en humanitaire acties, aldus Stienen.

Ook mevrouw De Boer complimenteerde de rapporteurs met hun rapporten en gaf aan dat de gelijktijdige behandeling de samenhang tussen de rapporten en het belang van de verschillende onderwerpen die meermaals genoemd worden benadrukte. Mevrouw De Boer verwees hierbij naar de bescherming, zorg en ondersteuning van vluchtelingen en ontheemden, en in het bijzonder kinderen; de focus op onderwijs en de noodzaak tot wederopbouw van de samenleving – letterlijk door huizen, scholen en ziekenhuizen te herbouwen, en meer figuurlijk door gemeenschaps- en vredesopbouw, waarin vrouwen een belangrijke rol zouden moeten spelen. Toch stelde mevrouw De Boer dat niet alle humanitaire gevolgen van de oorlog de aandacht kregen die ze verdienen in deze rapporten zoals bijvoorbeeld de gevolgen van de toegang tot gezondheidszorg tijdens en na de oorlog, en aan de psychologische behandeling van slachtoffers en getuigen van oorlogsmisdaden, en aan soldaten als ze van het front thuiskomen. Mevrouw De Boer vroeg om de lidstaten ook op te roepen om deze steun te verlenen.

Tijdens de bespreking van het rapport van de Monitoring Commissie op 23 juni over de lidmaatschaps-verplichtingen van Malta met daarin een overzicht van de wijze waarop democratische instellingen en instellingen voor de rechtsstaat functioneren en presteren, en aanbevelingen over de aanpak van de problemen reageerde mevrouw Stienen namens de ALDE. Met erkenning voor de positie van Malta, één van de mediterrane frontliniestaten met betrekking tot migranten en asielzoekers en de dringende noodzaak om in te grijpen, wijst mevrouw Stienen op de noodzaak van Europese solidariteit om Malta hierbij te ondersteunen. Volgens mevrouw Stienen laat het rapport zien dat in Malta het hebben van rechten op papier zich niet altijd, voor zowel vrouwen als voor LHBTI'ers en andere minderheden, vertaalt in de daadwerkelijke uitoefening van deze rechten. Of er daadwerkelijk sprake zal zijn van het vergroten van de vertegenwoordiging van vrouwen in een nieuw parlement zal nauwlettend moeten worden gevolgd. Mevrouw Stienen spreekt verder over de grote zorgen die er zijn over het feit dat journalist zijn nog steeds een zeer gevaarlijk beroep is in Malta. Zonder de juiste

onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in het algemeen en een staat die de persvrijheid echt respecteert en journalisten beschermt, lost het gebaar van het voorstellen van wetgeving geen van de problemen van Malta op, aldus mevrouw Stienen. Ook wijst zij op eerder geuite zorgen over reproductieve rechten in Malta. Mevrouw Stienen laat weten dat reproductierechten en gezondheid een belangrijk aspect zijn van de rechten van vrouwen die in Malta met prioriteit moeten worden verbeterd en dat hier veel kan worden geleerd uit de manier waarop Ierland het debat over abortus en reproductieve gezondheid heeft aangepakt.

Bij de evaluatie van het partnerschap voor democratie met het parlement van de Kirgizische Republiek gaf de rapporteur aan dat dit land de eerste en enige partner voor democratie is in Centraal-Azië en zich in 2014 heeft gecommitteerd aan de waarden die door de Raad van Europa worden verdedigd. Er zijn positieve ontwikkelingen in Kirgizië, zoals de vastberadenheid om ondanks druk van autoritaire burens – Kazachstan, Rusland en China in het bijzonder – op het pad van democratie te blijven, het betrekken van de bevolking bij besluitvorming met name door referenda en de bevordering van de deelname van vrouwen en minderheden aan het politieke leven. Er zijn ook zorgen, met name over mensenrechtenschendingen. Zijn conclusie is dat de beoogde resultaten er niet zijn maar de intenties wel en stelt voor om Kirgizië een termijn van twee jaar te geven om de intenties om te zetten in concrete acties en na die termijn de samenwerking op basis van behaalde resultaten opnieuw te evalueren. Namens de *European Conservatives Group and Democratic Alliance* (EC/DA) reageerde de heer Van Pareren. Om democratie te krijgen is hard werken, om het te behouden is continue energie nodig sprak hij. Er is nog veel te doen en er valt nog veel te verbeteren om te voldoen aan de eisen van een democratische samenleving, aldus de heer Van Pareren en hij moedigt Kirgizië aan om het voortouw te nemen bij verandering om zo deel te kunnen uitmaken van de grote familie van de Raad van Europa en voor het welzijn van de bevolking.

Op 25 juni sprak de heer Van Pareren in het debat over bestrijding van ziekten die door vaccinatie kunnen worden voorkomen, door middel van kwaliteitsdiensten en mythe-ondermijning tegen vaccinatie. Hij stelde voorstander te zijn van basisvaccinatie en dat dit gepromoot moet worden maar dat uitleg door overheden verbeterd dient te worden met name ten aanzien van de booster vaccinaties. Volgens hem waren dit geen boosters, het was nog een van hetzelfde.

3. Plenair debat over MH-17

Op donderdag 23 juni werd het rapport over het neerhalen van vlucht MH17 besproken van de Roemeense rapporteur de heer Corlătean die eerder dit jaar in Nederland de nabestaanden heeft gesproken evenals parlementsleden en de betrokken instanties. Alvorens de heer Kox, President van de Assemblee, het debat opende heette hij in het bijzonder welkom de aanwezige vertegenwoordiging van de nabestaanden, die jarenlang hard hebben gewerkt om recht te doen aan hen, en al die anderen die dierbaren hebben verloren door het neerhalen van MH17. We zijn vereerd dat u onze gasten hier vandaag bent, sprak de heer Kox. De heer Van Pareren sprak namens de EC/DA groep. Dat de Raad van Europa voortdurend achter het onderzoek staat, evenals het Europees Hof voor de rechten van de mens, is een groot en voortdurend respect voor de familieleden die hier vandaag aanwezig zijn, aldus Van Pareren. De heer Van den Berg, die namens de ALDE sprak, stelde dat het voorliggende rapport eens te meer aantoont hoe Russische autoriteiten hebben nagelaten mee te werken aan het onderzoek naar de veiligheid van de luchtvaart en het strafrechtelijk onderzoek. Wij zijn ontzet over de wijze

waarop de Russische autoriteiten de weg naar waarheidsvinding en het bereiken van aansprakelijkheid en gerechtigheid hebben gefrustreerd, sprak Van den Berg. Mevrouw De Boer verwees in haar bijdrage naar de speech van de Senaatsvoorzitter uit 2017 die ging over het verlies van senator Witteveen, een van de vele MH17-slachtoffers. Eerder had Witteveen in een debat gepleit voor de bescherming van een democratische rechtsstaat waarin burgers de overheid kunnen bekritisieren en erop kunnen vertrouwen dat zij eerlijk worden behandeld. Mevrouw Oomen-Ruijten die niet bij het debat aanwezig kon zijn, liet zich vervangen door de Noorse mevrouw Schou. Mevrouw Schou riep op dat zelfs als er geen Russische leden aanwezig zijn, we hen moeten aanmoedigen hun verantwoordelijkheid te nemen, waarbij waarheidsvinden van het grootste belang is. Mevrouw Stienen verwees naar het verlies van partijgenoot Pim de Kuijer, waarna sinds 2015 een lezing is vernoemd en een podium biedt aan een politicus, journalist of kunstenaar. Voorts zei zij dat volgens artikel 2 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens alle verdragsstaten de plicht hebben om doeltreffend onderzoek te verrichten om de verantwoordelijken voor het verlies van mensenlevens dat zich onder hun rechtsmacht heeft voorgedaan, te identificeren en te bestraffen. Zolang Rusland niet bijdraagt aan het tegengaan van straffeloosheid kunnen normale relaties niet worden hervat, zei Stienen.

Het rapport dat unaniem door de Assemblee werd aangenomen, spreekt van het verzuim van de Russische autoriteiten om te goeder trouw samen te werken met de Onderzoeksraad voor Veiligheid en het gemeenschappelijk onderzoeksteam. De Russische autoriteiten hebben desinformatie verspreid, waaronder opeenvolgende tegenstrijdige versies ondersteund door vals bewijsmateriaal. Dit heeft het lijden van de nabestaanden van de slachtoffers nog verergerd. De bewonderenswaardige waardigheid en constructieve rol die zij en hun verenigingen hebben gespeeld, verdienen lof. Het rapport stelt voorts dat het verreweg het meest overtuigende scenario is dat vlucht MH17 is neergeschoten door een Buk-raket die door het Russische leger aan de pro-Russische milities ter beschikking was gesteld. Hierna is het woord aan de rapporteur die, na zelf ook de enkele families van de Nederlandse slachtoffers van vlucht MH17 welkom heeft geheten en bedankt voor hun aanwezigheid, aangeeft dat hij in het licht van het bewijs verreweg het meest overtuigende scenario is dat vlucht MH17 werd neergehaald door een BUK-raket die werd gelanceerd door de Russische militaire eenheden die door Rusland worden gecontroleerd in de Donbas.

4. Ontmoeting met de Koning

Op 23 juni sprak Koning Willem-Alexander de leden van de Assemblee toe.² Hij had de laatste beraadslagingen van het debat over het neerhalen van MH17 kunnen volgen en onderstreepte in zijn speech de betekenis van het ter verantwoording roepen van degenen die betrokken waren bij het neerhalen van vlucht MH17. Ons hart gaat uit naar de nabestaanden, van wie enkelen vandaag aanwezig zijn. Ik wil iedereen bedanken binnen uw Assemblee die zich inzet voor waarheidsvinding en gerechtigheid, sprak de Koning. Hij ging in op het belang van de Raad van Europa. Bruut geweld en machtsmisbruik mogen nooit het laatste woord hebben. Het was vanwege die overtuiging dat het Koninkrijk der Nederlanden in 1949 samen met negen andere landen de Raad van Europa oprichtte. Het is een geweldige verworvenheid dat 46 kleine en grote landen zich uit eigen vrije wil hebben gebonden aan gezamenlijke afspraken. Dat er een alternatief is voor geweld en blinde machtsterreur, zei de Koning. Hij benoemde de rol

² <https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2022/06/23/toespraak-van-zijne-majesteit-koning-willem-alexander-parlementaire-assemblee-van-de-raad-van-europa-straatsburg>

van de Raad van Europa in het tegengaan van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld en de constructieve inbreng van de organisatie ter verbetering van Nederlandse wetgeving en beleid, bijvoorbeeld het rapport dat de Venetië-commissie vorig jaar uitbracht op verzoek van de Tweede Kamer. Het is verhelderend om in de spiegel te kijken die anderen je voorhouden. Geen rechtsstaat is volmaakt. Het kenmerk van een goed functionerende rechtsstaat is niet dat er nooit fouten worden gemaakt, maar dat van deze fouten wordt geleerd in een voortdurend proces van verbetering, sprak de Koning. Hij noemde de Russische inval een flagrante schending van alles waar wij als familie van Europese landen voor staan en onderstreepte de vastberadenheid van de bevolking van Oekraïne.

De heer Kox, President van de Assemblee, bedankte Zijne Majesteit voor zijn toespraak tot de vergadering en verwees daarbij naar de bijdragen van zijn grootmoeder en moeder. Het feit dat deze organisatie nog steeds bestaat, zou als een wonder kunnen worden beschouwd. Maar ze is er, en ze is er om de belangen van de mensen in Europa te dienen, zei Kox

5. Overige

Op woensdag 22 juni was mevrouw Stienen co-sponsor van een side event over een documentaire *Shadow Game: The situation of unaccompanied minors in Europe*. De documentaire gaat over de beproevingen die vier jonge vluchtelingen uit onder meer Afghanistan en Syrië moesten doormaken om veiligheid te vinden. Bij dit side event waren de co-regisseur mevrouw Blankvoort en één van de hoofdrolspelers, de heer Khan, aanwezig. De heer Böcker, Permanent Vertegenwoordiger van Nederland bij de Raad van Europa, sprak het openingswoord. In het panel zaten, naast mevrouw Stienen, de heer Fridez en mevrouw Mezentseva, allen lid van de PACE-commissie voor migratie, vluchtelingen en ontheemden en mevrouw Kayacik, speciaal vertegenwoordiger migratie en vluchtelingen van de Raad van Europa.

Mevrouw De Boer is in de juridische commissie benoemd tot (opvolgend) rapporteur voor een rapport over «The impact of the COVID-19 restrictions for civil society space and activities».

De voorzitter van de delegatie,
Stienen

De griffier van de delegatie,
Bakker-de Jong